

کنفرانس بین‌المللی هامبورگ (خردادماه ۱۳۴۶)

وبسائل فنی و آموزش موسیقی

مقام صفحه، رادیو، تلویزیون و فیلم

از دکتر مهدی برکشلی
استاد دانشگاه

در شماره ۱۴ این مجله در مقاله‌ای تحت عنوان فوق‌گزارشی از جریان کنفرانس هامبورگ و مسائل مورد بحث تشریح گردید . یکی از مسائل مؤثر در آموزش موسیقی صفحه است که اهمیت و چگونگی استفاده از آن در ممالک مختلف در کنفرانس فوق مورد مطالعه قرار گرفت و اطلاع حاصل شد که در بسیاری از ممالک متری آموزش موسیقی را در مدارس بوسله صفحه کامل می‌کنند و اکثر دبیرستانها و دانشکده‌ها دارای «صفحه خانه» میباشند . در شماره ۱۴ این مجله صفحه‌خانه در آلمان و صفحه‌خانه ملی بلژیک و طرز کار آنها تشریح گردید . در مقاله زیر آقای دکتر برکشلی حدود استفاده از صفحه و چگونگی آن را در فرانسه شرح می‌دهند .

صفحه در فرانسه

«بانو ژان ماری ایگو» (Mme Merie - Jeanne Igot) مدیر صفحه -
خانه در مرکز ملی جمع‌آوری آداب و سنن و نماینده وزارت فرهنگ فرانسه گزارشی

از موضوع استفاده از صفحه در آموزش موسیقی و صفحه‌خانه در مدارس و دانشکده‌ها و شهرداریها ایراد نمودند که خلاصه آن بدین شرح است :

وسائل سمعی و بصری از دیرزمانی در روش‌های جدید

صفحه کمک آموزش موسیقی در مدارس آموزش مورد استفاده قرار گرفته است صفحه یکی از این وسائل است که ابتدا بیشتر جنبه هنری و تجارتي

آن مورد نظر قرار گرفته و جنبه آموزشی آن تا این اواخر پوشیده بوده است . مریانی که نخستین بار صفحه را در کلاس درس برای کمک تدریس بکار برده‌اند شایان تحسین‌اند ولی چون در آغاز کار صفحات خاصی بمنظور آموزش بوسیله سازندگان صفحه تهیه نشده و در دسترس نبود ، نتیجه مؤثری از این روش عاید نمیگردید و میزان بهره آموزشی آن نیز روشن نبود .

از زمانی که در روش‌های جدید آموزش و پرورش اصل بیدار ساختن عواطف کودک بوسیله مدارك و وسائل حقیقی و عملی مسلم گردید صفحه نیز بعنوان یکی از وسائل آموزنده نشاط‌آور در صحنه آموزش و پرورش خودنمایی کرد و اکنون در اثر پیشرفت‌های فراوانی که در روش‌های ثبت صدا و تکامل ماشین‌های گسویا بدست آمده صفحه در مراحل مختلف تحصیل بعنوان یکی از مؤثرترین وسائل آموزش در مدارس وارد شده است .

این نکته قابل تذکر است که صفحه از ابتدا بمنظور آموزش موسیقی در مدارس بکار نرفته است بلکه نخست در مواردی از قبیل تعلیم رقص و ریتم و ورزش که کم و بیش ارتباط با موسیقی دارد مورد استفاده قرار گرفته است . ولی در آموزش موسیقی بمعنای اصلی مثلا تعلیم آواز یا تاریخ موسیقی بسیار دیر وارد شده است .

آموزش موسیقی مدت زمان مدیدی بعنوان يك موضوع تفننی و «لوکس» تلقی شده است ولی از ربع قرن باینطرف در اثر نفوذ رادیو موسیقی زندگی بشر را احاطه کرده و مرییان نیروی فوق‌العاده آن را در امور تعلیم و تربیت کشف نمودند و از این پس صفحه بسرعت بعنوان وسیله تربیتی ممتاز در زندگی اجتماعی و تحصیلی در مدارس وارد گردید .

مقصود از آموزش موسیقی در مدارس تماس اولیه کودک با موسیقی و نسو ذوق و احساس او است چنانکه زیبایی يك سفونی یا يك سنات را دریابد . بدیهی است برای فهم کامل يك سفونی یا يك سنات ممارست کافی در گرامر و جبر موسیقی مانند خواندن و نوشتن و شاید اجرای موسیقی لازم است ولی قبل از پیمودن این مراحل باید قبلا ذوق و احساس موسیقی با اندازه کافی نمو کرده باشد و این هدف آموزش موسیقی در مدارس است که با بکار بردن صفحه همراه با دروس موسیقی تاریخ موسیقی و تفسیر آثار موسیقی میتوان بدست آورد .

تشریح آثار موسیقی از تشریح سایر آثار هنری بسمراتب مشکلتر است ، کبی های شاهکارهای نقاشی فراوان و در دسترس است ولی بین آثار نوشته موسیقی و شنونده عاملی مانند اجراکننده یا ارکستر واسطه است و ایجاد ارتباط مداوم بین مدرسه و ارکستر بندرت امکان پذیر است . صفحه نقیصه فوق را برطرف میسازد و بنحو احسن جایگزین اجراکننده و ارکستر می گردد . در حالیکه یک ارکستر برای اجرای صحیح و بی نقص یک قطعه احتیاج بتمرین های متوالی دارد و چنانچه بفرض در اختیار یک آموزشگاه قرار گیرد تکرار تمرینات از فلان نقطه معین قطعه برای توضیح و تفسیر آن خالی از اشکال نیست . صفحه را میتوان در یک جلسه درس بدلتخواه چندین بار نواخت و یا از هر نقطه دلخواه تکرار نمود . چه موسیقی مجموعه درهمی است که فهم آن برای شاگرد باشنیدن یکبار میسر نیست . بعلاوه سازندگان صفحه برای حسن شهرت خود هم شده باشد سعی دارند همیشه ماهرترین هنرمندان را برای اجرای قطعات منظور انتخاب نمایند . بنابراین وجود یک صفحه خانه در یک مدرسه بمثابة آن است که این مدرسه ارکسترهای متعدد و مطیع در اختیار دارد و بییل معلم موسیقی آن مدرسه برای تشریح و تفسیر آثار موسیقی همیشه آماده بکار است .

و اما موسیقی رادیو هیچگاه مقام صفحه را در منظوره های فوق اشغال نمیکند . چه بخش های موسیقی رادیو هیچگاه بمنظورهای حقیقی تعلیم و تربیت اجرا نمی گردد و اگر هم برنامه ای باین نام تنظیم گردد مراعات عوامل دیگر از ارزش حقیقی آن میکاهد چنانکه اغلب فاقد اصول پیشرفت تدریجی در آموزش میباشد و چه بسا قطعات منتخب از نظر تعلیم بهم پیوستگی ندارند . تفسیرهای موسیقی در این برنامه ها اغلب برای جلب تعداد شنونده بیشتر تنظیم می گردد و در نتیجه از هدف آموزش موسیقی برای دسته خاصی از شنوندگان دور می گردد .

برنامه های «موسیقی رادیو برای مدارس» که اخیراً باب شده و در این چند سال پیشرفت قابل ملاحظه ای کرده است بسیار امید بخش است ولی با پروگرام تماس مدارس تطبیق نمی کند . با اینحال مبنای این برنامه ها نیز صفحه است .

بنابر توضیحات فوق میتوان تصدیق نمود که برنامه های موسیقی رادیو که بمنظورهای آموزش تنظیم می گردد برای شنونده محرکی بیش نیست در صورتیکه صفحه «وسیله» آن محسوب میشود .

روشهای انتخاب صفحه بیشتر و برای هر سن و

انتخاب صفحه هر مرحله از تحصیل متفاوت است .

هدف آموزش و پرورش کمک بشکفتگی نیروهای

زندگی است و موسیقی یکی از کیفیات بیانی است که بشر برای این منظور و پاسخ بندای زندگی بکار میبرد و زبان این بیان باید از کودکی آموخته شود تا در سنین

بعدی فهم آن آسان گردد. بهین دلیل صفحات موسیقی کلاسیک در کودکان نیز مورد استفاده است. نونهالان بین چهار تا هشت سال برای نوع موسیقی که در کودکان می‌شنوند خاطره شادایی دارند. چه بهتر که این خاطره از بهترین نوع موسیقی آمیخته باشد. در مدارس ابتدائی صفحه راهنمای شاگردان برای کشفیات جدیدی است. در این دوره دانش‌آموزان بوسیله صفحه می‌توانند اسبابهای موسیقی را بشناسند و زنگ (طنین) آنها را تشخیص دهند و تشکیلات ارکستر را دریابند. در دوره‌های متوسط بوسیله صفحه میتوان انواع مختلف موسیقی و تاریخ موسیقی را بشاگردان آموخت. فرم و سبیل مخصوص هر یک از آهنگ‌سازان را مجسم نمود و سیر تکامل موسیقی را در زمان و مکان تشریح و توصیف نمود. در دوره‌های بالاتر دانشجویان روش استفاده از صفحه را درک کرده و در انتخاب آن و تکمیل نواقص خود صاحب نظر میشوند.

بایموردن مراحل فوق‌دانشجویی که از دانشکده فارغ‌التحصیل می‌گردد فردی است آشنا با ذیبات موسیقی. در دنیای زیبایی از موسیقی سیر کرده و مراحل کشف رموز آنرا بیاموده و توانایی یافته است که پایایی تحول و جریان تکامل این هنر افکار و احساس خود را تطبیق و تنظیم نماید.

اکنون که صفحه مقام موتوری در دستگاه آموزش و پرورش یافته و موارد استفاده از آن روزافزون گشته است مسئله مهمی پیش می‌آید و آن انتخاب مناسب و دقیق صفحه است چنانکه با برنامه‌های خاص و مورد نظر تطبیق نماید. آیا این انتخاب بعهده هنرآموز موسیقی در هر مدرسه گذارده شود یا دستگاه بالاتری تنظیم لیست و مشخصات فنی آنرا تعیین و تحویل نماید.

بدیهی است که مربی با تجربه و شایسته از عهده انجام این وظیفه برخوردار است ولی با ازدیاد محصولات صفحه در انواع اجراهای مختلف شاید بهتر باشد، کمیسیون صلاحیت داری این عمل را انجام دهد. در فرانه بدین ترتیب عمل شده است:

شورائی مرکب از آموزگاران و دبیران موسیقی و بازرسین فنی با در نظر گرفتن احتیاجات برنامه برای دوره‌های مختلف تحصیلی لیست کامل و دقیقی از آثاری که مورد لزوم است تهیه و با کمیته‌های سازنده صفحه در میان گذارده‌اند. در بین صفحات موجود بهترین آنها را از نظر فنی و نوع اجرا انتخاب نموده‌اند و در مورد آثاری که هنوز ثبت نشده آنها را تشویق و ترغیب بسطیع و نشر نموده‌اند. این همکاری بین دستگاه آموزش و سازندگان صفحه بی‌اندازه نربخش بوده است و بخصوص آثاری از موسیقی قدیم مورد احتیاج تدریس تاریخ موسیقی به توصیه این دستگاه ثبت گردیده و در نتیجه بازار جدیدی برای اینگونه صفحات که در آغاز بسبب فقدان مشتری تهیه نشده بود بدست آمده است.

از ۱۹۲۴ یعنی آغاز تجدید حیات صفحه آتاری

صفحه‌خانه در مدارس از وجود صفحه خانه در مدارس ابتدایی و متوسطه
و دانشگاه‌ها فرانسه بدست می‌آید ولی در ۱۹۲۵ تجدید نظری

در پروگرام تعلیمات فرانسه رخ داد که باعث تشویق

ایجاد و تکمیل صفحه‌خانه در مدارس گردید بدین معنی که در این تجدید نظر دروس تاریخ موسیقی در مدارس با تفسیر آثار توأم گردید. بدیهی است اجرای این برنامه در مدارس که با کنسرو اتوار ارتباط و همکاری نداشتند میسر نمی‌گردید. ناچار این این مدارس تا حدود امکان برنامه فوق را بکمک صفحه انجام دادند و نتایج نیکویی بدست آوردند. و بخصوص تجربه دبیرستان شبانه روزی «دوای» (Douai) در این زمینه بسیار رضایت بخش بوده و مورد تقلید دبیرستانهای دیگر قرار گرفت. مدیر آن دبیرستان «باریه» (Barbier) تبلیغ مؤثری در باره تشکیل صفحه‌خانه و فوائد آموزش آن نه تنها در تدریس تاریخ موسیقی بلکه در ساعات بیکاری دبیرستان بمنظور نمو ذوق برای شنیدن موسیقی صحیح بعمل آورد.

هم‌چنین «پولای» (Poulaille) و «ولف» (Wolff) در همان اوان صفحه

را در مدارس ابتدایی وارد ساختند. در ۱۹۳۲ یک صفحه نامه بنام «جغرافیای موسیقی» برای استفاده در مدارس ابتدایی بطبع رساندند. این جغرافیای موسیقی شامل تشریح و تفسیر بهترین قطعات فولکلور هر مملکت و آتاری است که از موسیقی محلی الهام گرفته و بطرز درخشان معرف ذنی موسیقی و خصوصیات موسیقی آن میباشد.

بدین ترتیب اقدامات خصوصی مدارس ابتدایی و متوسطه در تشکیل صفحه‌خانه بمنظورهای آموزشی مدت بیست سال ادامه داشت تا در ۱۹۳۵ رسماً ماشین گویا از طرف وزارت فرهنگ جزء اموال لازم هر مدرسه منظور و بهای خرید آن در بودجه هر آموزشگاه تصویب گردید.

در همین اوان یک صداخانه مرکزی وابسته بتعلیمات عمومی توسط وزارت فرهنگ تأسیس گردید که منظور آن راهنمایی مربیان در انتخاب صفحات مورد نیاز بود.

اینک زحمات پیش قدمان به نتیجه رسیده و تأسیس صفحه‌خانه در مدارس و شماره آن سرعت رو به پیشرفت است چنانکه در این دوسه سال اخیر ۱۵۰۰ صفحه‌خانه آموزشی جدید افتتاح شده است. در این صفحه‌خانه‌ها از موسیقی فولکلور گرفته تا انواع سمفونی و آثار آوازی و سازی و موسیقی اطلاق و غیره جمع آوری شده است.

میتوان گفت اکنون قریب ۶ درصد مدارس ابتدایی فرانسه الکترون در اختیار دارند و در هر یک یک صفحه‌خانه موجود است که بوسیله هنرآموزان سرود و موسیقی در هر

مدرسه ایجاد گشته . این هنرآموزان لیست صفحات مورد نظر را اغلب با ابتکار خود و یا از مجلات تعلیم و تربیتی مانند «d'Education Nationale» که در آن قسمتی اختصاص با آموزش موسیقی و لیست صفحات آموزشی دارد ؛ و یا « Répertoire du disque d'Enseignement » که بوسیله « انستیتوی تعلیم و تربیت ملی » (d, Institut Pédagogique Nationale) بطبع می رسد بدست می آورند .

امروزه همگی هنرآموزان سرود و موسیقی فرانسه در مدارس متوسطه و کالجها در تدریس خود از صفحه کمک می گیرند و هر هنرآموز یاد در نظر گرفتن توصیه هائی که از شورای انتخاب صفحه که شرح آن در فوق گذشت بعمل می آید صفحات خود را انتخاب و صفحه خانه مدرسه را تشکیل می دهد .

در هر مدرسه علاوه بر دروس موسیقی که در برنامه گنجانده شده است جلسات فوق برنامه برای شنیدن موسیقی صفحه با تفسیر تشکیل می گردد و شاگردان بیش از پیش رغبت و علاقمندی بشرکت در این جلسات نشان می دهند .

هم اکنون نتایج این مجاهدات در تعمیم آموزش موسیقی با صفحه در مدارس نمودار گردیده است و در مدارس که صفحه خانه دارند بیداری احساس هنری نزد شاگردان بیشتر مکشوف و ظرافت ذوق آنان بیشتر مشهود است هم چنین ادراک هارمونی و ریتم نزد آنان قوی تر و رغبت آموختن موسیقی و نواختن ساز فراوان تر است بعضی از معلمین تأثیر نمر بخش آموزش موسیقی را در روحیات و اخلاق دانش آموزان مشاهده کرده اند و این تأثیر در خانواده های آنان نیز نفوذ کرده است چنانکه از انتخاب برنامه های رادیویی و کنسرت ها و نمایشات و فستیوال ها تکامل ذوق آنان نمودار است .

و اما در دانشگاههای فرانسه هنوز يك تشکیلات مرکزی برای اداره کردن و تطبیق دادن فعالیتهای صفحه خانه های آن وجود ندارد . شاید علت آن نوع خاص دستگاه تعلیمات دانشگاهی باشد که با دستگاه آموزش ممالک انگلیسی زبان متفاوت است . در دانشگاههای ممالک آنکلو ساکن آزادی عمل قابل ملاحظه ای برای تکمیل اطلاعات عمومی دانشجویان منظور شده است معینا در کوی دانشگاه و در دانشسرای عالی فرانسه صفحه خانه های مجهزی وجود دارد که مورد استفاده دانشجویان قرار می گیرد .

اداره کتابخانه های فرانسه سهم بزرگی در تشویق

و ایجاد صفحه خانه های عمومی دارد . از ۱۹۵۰ این اداره

مسئله شرکت کتابخانه های مرکزی را در فعالیتهای

فرهنگی محلی جز دستور و برنامه اقدامات خود قرار داد .

صفحه خانه های عمومی

و صفحه خانه های سیار

از جمله اقدامات فوق تشویق کتابخانه های شهرداری به همکاری با «جامعه بین المللی کتابخانه های

موسیقی» (d, Association Internationale des Bibliothéque Musicales)

در ایجاد صفحه خانه‌های منطقه‌ای بود. طرز کار این صفحه‌خانه‌های بنا بر اینکه برای مناطق شهر نشین یا ده‌نشین منظور شود بردونوع است.

در مناطق شهر نشین صفحه‌خانه‌ها ثابت و دارای اطاق‌های انفرادی و تالار اجتماعات برای تفسیرهای موسیقی میباشد. هنرآموزان موسیقی شهر یا «J.M.F» «جوانان دوستدار موسیقی فرانسه» (Jeunesse Musical Francialse) عهده‌دار تنظیم برنامه‌های تفسیر موسیقی شهر میباشد. در این صفحه‌خانه‌ها معمولاً صفحه قرض داده نمیشود. در مناطق ده‌نشین صفحه‌خانه‌ها بسیار نادر و همراه کتابخانه‌های سیار و بوسیله اتوبوس‌های حامل کتاب (Liblio-bus) حمل شده و طبق برنامه معینی در هر گشت بین ۵ تا ۱۰ صفحه «ریزشیار» بآموزگار سرود و موسیقی هرده قرض میدهند. این آموزگاران که الکترون در اختیار دارند جلسات شنیدن صفحه در دهات تشکیل می‌دهند.

فعالیت‌های J.M.F که در اغلب دهات عامل مؤثر فعالیت‌های موسیقی محسوب میشود در راهنمایی و تشویق مردم بشرکت در جلسات فوق شایان تقدیر است.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی